
Robbert van Heuven

Openbare bibliotheek zoekt partners

Ontmoetingsplek, servicepunt voor zorgvragen, winkel, theater of bioscoop, de bibliotheek slaat haar vleugels uit, zo laten de vestigingen in de Flevopolder en Hoogeveen zien. Maar de samenwerking met andere partners moet wel gelijkwaardig zijn en een meerwaarde voor alle partijen opleveren.

Het is dinsdag tegen lunchtijd. Toch is het gezellig druk in de openbare bibliotheek van het Drentse Hoogeveen. Scholieren werken onder vrolijke, groene retrolampenkapjes aan hun huiswerk. Aan een grote tafel zit een groep Turkse mannen met elkaar te praten. In een zithoek leest een oudere vrouw de krant. Zo ziet Peter Speelman, directeur van de bibliotheek, het graag: zijn bieb als ontmoetingsplek. Het aantal boekuitleningen mag dan teruglopen, de bezoekerscijfers doen dat niet. Met dank aan wifi, computervoorzieningen en gezellige zithoeken. Speelman: 'Je kunt de traditionele functie van de bibliotheek als informatievoorzienaar ook in een bredere context zien. Ontmoeten speelt daarin een rol. Ontmoeten is meer dan een praatje maken. Het is ook een uitwisseling van informatie.' En dus stelt Speelman zijn gebouw open voor maatschap-

pelijke ‘ontmoetingen’: van de inburgeringscursus tot het filosofisch café en van lezingen tot de bijeenkomst van de historische vereniging.

Samenwerking met scholen

Bibliotheken verbreden hun functie. Ze moeten wel, nu de overheid zich terugtrekt en de samenleving verandert. Het uitgeleende boek is niet langer de spil van het bibliotheekwerk. ‘Een gemeente denkt dan al snel: er wordt minder uitgeleend, dus we kunnen wel op de bibliotheek bezuinigen’, zegt Jan Gommer, directeur van FlevoMeer Bibliotheek, die vijf van de zes gemeenten in Flevoland tot zijn verzorgingsgebied rekent. ‘Dat maakt soms moedeloos. Uitleenen is een middel, geen doel. Ons doel is informatievoorziening en het bevorderen van de zelfredzaamheid van burgers door persoonlijke ontwikkeling.’ Daarom proberen bibliotheken uit te zoeken wat die informatievoorziening in de veranderende maatschappij betekent. En, gedwongen door de gemeente, hoe dat goedkoper kan.

Zowel in Flevoland als in Hoogeveen betekende dat dat de bibliobus verdween en het aantal uitleenpunten werd verminderd. Zo kent Hoogeveen binnenkort alleen nog de centrale bibliotheek als vestiging met daarnaast bibliotheekvoorzieningen in alle basisscholen. Ook in de dorpen in de Noordoostpolder worden bibliotheken in scholen geplaatst om te fungeren als openbare bibliotheek voor de doelgroep tot 12 jaar. En waar Hoogeveen werk maakt van het inrichten van de bibliotheek als ontmoetingsplek, richt FlevoMeer Bibliotheek zijn bibliotheken in volgens de ‘winkelformule’: geen saai kasten meer, maar de uitstraling van een hippe boekwinkel.

Maar als uitleenen van boeken niet meer de spil van het bibliotheekwerk is, is het moderniseren van die uitleenfunctie niet genoeg. Veel belangrijker, zeggen de directeuren, is het vinden van de juiste samenwerkingspartners waarmee de bibliotheek haar functie kan verbreden. Wie die partners zijn, hangt af van de lokale omstandigheden.

Zo is onder de inwoners van Hoogeveen de laag- en ongeletterdheid bovengemiddeld hoog. Hoogopgeleide jongeren vertrekken naar de Randstad om te studeren en komen niet meer terug. Spielman: ‘Het opleidings- en inkomens-

niveau is hier lager dan gemiddeld. Bij de gemeente en de instellingen op het gebied van cultuur en educatie speelt de vraag hoe je dat op een hoger plan krijgt. Daarmee schep je een beter economisch klimaat, waardoor bedrijven zich willen vestigen.’

Vandaar dus dat de bibliotheek van Hoogeveen veel samenwerkt met scholen. Zo wist ze bij de gemeente, de provincie en verschillende fondsen geld te vinden voor het project Bibliotheek *op school*, waarbij de bibliotheek schoolbibliotheken inricht en exploiteert. Scholen betalen de bibliotheek voor die exploitatie.

De bibliotheek is ook cultuureducatie-makelaar en bemiddelt tussen scholen en cultuurinstellingen. Spielman vindt de verbinding tussen cultuur en educatie een logische: ‘In onze samenwerking met scholen ligt de nadruk op het wegwerken van achterstanden. Maar je kunt kinderen ook meer competenties aanleren dan alleen cognitieve. Cultuur speelt daar een rol in.’ Scholen beseffen dat ook, maar vinden het vaak moeilijk om te verwoorden wat ze aan cultuur zouden willen doen. De bibliotheek helpt ze bij het ontwikkelen van die vraag en koppelt ze aan het juiste cultuuraanbod.

Muziek in de bieb

De vraag is hoe je de volwassenen bereikt die niet meer op school zitten. Spielman: ‘We zoeken daarvoor contact met diverse partners: van het welzijnswerk tot de inburgeringscursus. Maar we kijken ook naar hoe het gezamenlijke aanbod van de cultuurinstellingen in Hoogeveen kan aansluiten bij de sociale agenda.’ Die vraag bracht een gesprek op gang tussen de zogenaamde C5: de bibliotheek, het centrum voor de kunsten, het poppodium, het theater en het streekhistorisch museum. De instellingen werken in opdracht van de gemeente aan een plan om nauwer samen te werken en wellicht tot één organisatievorm te komen. Spielman: ‘In die samenwerking staan beleven en ontwikkelen centraal, waarbij de ene instelling meer aan ontwikkelen doet en een andere meer aan beleven. We zijn er nu over aan het nadenken hoe je die twee goed met elkaar verbindt.’ Zo werken de bibliotheek en het theater samen om de beleving van een voorstelling te verdiepen door bijbehorende lezingen aan te bieden. Het zijn eerste stappen in een gezamenlijke →

programmering. ‘We zijn natuurlijk heel diverse instellingen qua schaal, organisatiemodel en inhoud. Dat maakt samenwerken soms lastig, maar we kunnen elkaar ook aanvullen. Het gaat erom dat je slim gebruikmaakt van elkaars expertise. Het theater is bijvoorbeeld heel erg goed in marketing en kan nieuwe publieks-groepen bereiken.’

Ook in Lelystad werken bibliotheek, pop-podium, centrum voor kunst en cultuur en theater samen, vertelt Jan Gommer. Recent ging een gezamenlijk fondsenwervingsprogramma van start en er wordt nagedacht over een gezamenlijke programmering. Gommer: ‘Zo gaan we cultureel aanbod aanbieden op de koopzondagen, zodat je onder het nuttigen van

een drankje kunt genieten van mooie muziek in de bibliotheek.’ Het doel van de samenwerking is om de waarde van cultuur duidelijk zichtbaar te maken. ‘Dat kan door mensen cultuur te laten beleven en hen eraan te laten deelnemen.’

Gommer heeft niet alleen te maken met Lelystad. De fusie van de bibliotheken van Lelystad, Dronten, Zeewolde, Urk en Noordoostpolder tot FlevoMeer Bibliotheek vond al in 2007 plaats, met het idee door die schaalvergroting efficiënter te kunnen werken, zowel financieel als inhoudelijk. Maar de te verwachten bezuinigingen vroegen in 2011 om nieuwe plannen, waarin samenwerken het sleutelwoord was. De samenwerkingsverbanden die zijn aangegaan, zijn net zo divers als de gemeenten. Gommer: ‘Zo gingen we in Emmeloord in de Noordoostpolder over op een nieuw bibliotheekconcept, waardoor we compacter konden werken. Daardoor hadden we ruimte over voor een huurder.’ Dat werd zorginstelling Triade. De voormalige garage van de afgeschafte bibliotheek werd samengevoegd met de bibliotheek, waardoor er plaats was voor een winkel waar spulletjes worden gemaakt en verkocht door

Samenwerken is het sleutelwoord

mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Zij verzorgen ook de koffiecorner en de printservice van de bibliotheek.

In Dronten wordt de entree van het multifunctionele gebouw De Meerpaal, dat onder andere het theater, de bibliotheek en de bioscoop huisvest, verbouwd tot servicepunt, waaraan diverse partners meewerken. Gommer: 'Daar kunnen de inwoners van Dronten geholpen worden met het kopen van een theaterkaartje en het lenen van een boek, maar ook met vragen over zorg. De medewerkers van de verschillende instellingen worden daar speciaal voor opgeleid.'

Duurzame oplossing?

Natuurlijk zijn dergelijke samenwerkingen deels opportunistisch, geven beide directeurs toe en speelt gemeentelijke dwang soms een rol, zoals in het zogenaamde C5-plan in Hoogeveen, waarin vijf culturele instellingen samenwerken. Met het verhuren van winkelruimte of het exploiteren van een schoolbibliotheek wordt ook gewoon geld verdiend. Gommer: 'Je moet als bibliotheek ondernemend zijn en kansen pakken om een groter bereik te realiseren.'

Maar dat is slechts een deel van het verhaal. Duurzaam samenwerken heeft alleen zin met partners waarmee je een inhoudelijke verbinding aan kunt gaan, vinden de directeurs. Gommer: 'In het geval van De Meerpaal of Triade gaan cultuur, zorg en educatie goed samen. Het gaat allemaal over zelfredzaamheid en mensen voorzien van kennis, informatie, hulp en ondersteuning.' Ook samenwerkingspartners worden daar beter van. Spielman: 'Iedereen moet wat hebben aan een samenwerking. Er moet meerwaarde zijn voor alle instellingen en voor de klant. En er speelt ook nog zoiets als maatschappelijke meerwaarde, in ons geval het aanpakken van laaggeletterdheid.' Gommer: 'Als bibliotheek zijn we een interessante partner. Met onze expertise kunnen we iets toevoegen en samen met anderen gemeentelijke voorzieningen in stand te houden. We zijn laagdrempelig en we hebben een enorm publieksbereik. FlevoMeer Bibliotheek had vorig jaar een miljoen bezoekers.'

Maar zijn zulke samenwerkingen een duurzame oplossing voor de bibliotheken? Spielman durft daar nog geen antwoord op te

geven: 'Ik weet niet of het de zaligmakende vorm is, of het uiteindelijk een fusie oplevert en of die duurzaam is. De gemeentepolitiek speelt daarin ook een belangrijke rol.' De politiek is in haar visie op de bibliotheek echter niet altijd consistent, zegt Gommer: 'Elke gemeente kijkt anders naar de bibliotheek en die visie kan ook omslaan.' Willen samenwerkingen duurzaam zijn, dan moet de politiek de meerwaarde ervan inzien. 'Het is de brede visie op de bibliotheek die verder gaat dan uitlenen die we aan de politiek proberen over te brengen. De kracht van de bieb ligt nu juist in het bredere sociale en culturele domein, zoals we in Dronten en Emmeloord laten zien.' ●

Interieur Bibliotheek Eemland in het Eemhuis, Amersfoort. Foto: Bibliotheek Eemland